

De Nederlands teksten achterop de plaatjes bevatten een aantal malen de "j", een letter die alleen in het Nederlands voorkomt; de Engelse zetter heeft ze gelezen als "y".

Kenners koopen Splendo Sigaretten, omdat deze zuiver en zacht zijn. Er zijn geen betere sigaretten ter wereld waar men ook zoekt en hoeveel geld men ook zou willen besteden.

De Splendo sigaretten waren populair in de tijd dat er in Nederland nog weinig merken op de markt waren. Kwatta gebruikte de naam en een afbeelding van het blikje voor zijn chocoladesigaretten.

Ardath Tobacco Company Ltd. Londen

Ardath heeft in Nederland en Nederlands Indië tussen 1907 en 1916 drie kleine albums uitgebracht. Ardath is echter geen Nederlands bedrijf; tot 1921 had Ardath ook geen fabriek in Nederland – alleen een verkoopkantoor in Rotterdam – en de drie “albums” die het bedrijf hier verspreid heeft zijn Engelstalig en in Engeland gemaakt. Er werden echter plaatjes met Nederlandse opdruk in Nederland verspreid en de drie boekjes zijn zo bijzonder dat we er toch ruime aandacht aan willen geven.

De Egyptische sigaretten van het alleen in Nederland verkochte merk Splendo werden geïmporteerd in blikjes van 20 stuks, voorzien van een Nederlands accijns banderol. De firmanaam Ardath is in vier soorten schrift op de vier hoeken gedrukt, Gotisch, Arabisch, Grieks met een spelfout en Latijn.

Rond 1900 kwam in Engeland het verzamelen van sigarettenplaatjes op, veelal losse plaatjesseries zonder album, bijvoorbeeld “Houses of Parliament” van Wills cigarettes die ook door vele Nederlandse bedrijven zijn verspreid.

Ardath gaf tot in de Eerste Wereldoorlog alleen dunne zwart-wit plaatjes uit – aangeduid als “photographures” – gewijd aan beroemde schilders. De eerste twee series van 40 werken van Hollandse meesters, *Rembrandt* (KB: 1906) en *Franz Hals* (KB: 1908), zijn alleen in Nederland verspreid. Ze zijn in Engeland gedrukt met op de achterzijde een reclametekst in het Nederlands en onderaan “Holland”. Tegen inzending van een complete serie ontving de inzender gratis een boekje waarin de 40 plaatjes waren ingeplakt.

Niet alleen de wijze waarop de albums verstrekt werden was opmerkelijk en uniek voor Nederland, maar alles eraan was eigenaardig. De drie albums waren deeltjes van een bestaande reeks van 50 of meer kunstboekjes die in Londen en New York zijn uitgegeven in een tamelijk goedkope uitgave, getiteld “Masterpieces in Colour”. “in colour” slaat op het feit dat de oorspronkelijke boekjes elk alleen voorzien zijn van 8 kleurenlitho’s. Ardath heeft hier een aantal bladen aan laten toevoegen voor de kleine zwart-wit gravures.

De genoemde jaartallen zijn die waarin waarschijnlijk de boekjes uitgegeven zijn. De tekst van de bekende Nederlandse schilder Jozef Israëls over Rembrandt is geschreven in 1906 ter gelegenheid van diens 300-ste geboortjaar. De pentekening boven het begin van de tekst van Frans Hals is gedateerd 1908. De uitgave door Ardath, aangevuld met de verzamelplaatjes, zal een of meer jaren later geweest zijn.

Na deze twee Hollandse series begon Ardath in de Engelstalige afzetgebieden series van 30 van deze “photogravures” (anders gespeld) van diverse meesters uit te geven bij het merk State Express 555 Cigarettes, met daarbij ook weer een boekje uit de reeks Masterpieces in Colour. Begonnen werd met vijf in Engeland meer gewaardeerde meesters, Boucher, Gainsborough, Raphael, Romney en Velasquez, gevolgd door Rembrandt (gedateerd 1914) en tenslotte Rubens. Hierna volgde in 1915 nog een serie van 50 plaatjes gewijd aan de “Great War” zonder album. In de oorlog was handelsverkeer tussen Engeland en Nederland niet mogelijk. De serie *Rubens* werd in de oorlog rond 1916 wel in Nederlands Indië uitgebracht, met op de achterkant van de plaatjes weer een Nederlandse opdruk met Splendo reclame, en onderaan D.E.I., Dutch East Indies.

Voor al deze uitgaven werden de boekjes apart uitgebracht als album waarvoor 23 tot 26 bladen voor de plaatjes in de boekjes werden tussengevoegd. Deze bladen zijn aan één kant bedrukt met 1 of 2 rode kaders voor het inplakken van de plaatjes. Om deze bladen tussen te kunnen voegen moesten de katernen vóór het binden losgesneden worden; dit is vaak tamelijk ruw gebeurd.

Opmerkelijk is, dat de naam Ardath niet op het titelblad is toegevoegd. In de twee eerste voor Nederland bestemde boekjes Rembrandt en Franz Hals is geen enkele verwijzing naar Ardath te vinden. In alle boekjes voor de Engelstalige markt werd voorin een blad geplakt met de tekst "*With Compliments from the Ardath Tobacco Company Ltd.*" en in rood het merk State Express Cigarettes. De Rubens uitgave met plaatjes met Nederlandse opdruk op de achterkant heeft dit blad ook, maar met het merk Splendo Cigarettes.

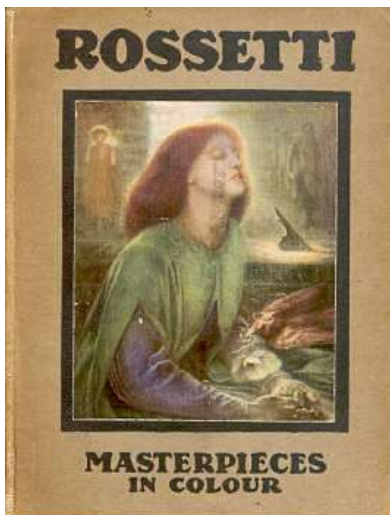
De boekjes zijn van groot pocketformaat (circa 15 x 20 cm), zoals de leesboeken van Van Nelle, ingebonden met stijve kaft. De rug is van dun bindlinnen en het geheel is beplakt met goedkoop grauwbruin papier, met titelopdruk in handgesneden letters. Op de voorkaft is een van de kleurenlitho's uit het boekje geplakt. De eerste twee boekjes komen voor met een kleurafwijking van de voorplaat, overwegend groen in plaats van roodbruin zoals de plaat in het boekje.

De datering van de eerste twee albums is dubieus. Mogelijk kwamen de Splendo sigaretten pas in 1910 in Nederland op de markt, begeleid door een grote reclamecampagne in de dagbladen. Dat zou betekenen dat de albums Rembrandt en Franz Hals in de periode 1910 – 1914 geplaatst moeten worden. Het hoofdkantoor van Ardath, het "Ardath Palace of Industry" aan de Worship Street in Londen, werd in de oorlog verwoest en de gegevens over de reclameplaatjes gingen verloren. In 1943 maakte de Cartophilic Society of Great Britain een reconstructie, gepubliceerd in het boekje "The Cigarette Card Issues of Ardath Tobacco Co. Ltd. Cartophilic Reference Book No. 6". Van alle uitgaven vanaf 1928 zijn de jaartallen bekend, van daarvoor – inclusief de "Photogravures" – niet. De gids is echter zeker niet compleet; de serie Franz Hals met album komt er niet in voor, evenals twee series van 25 Hollandsche Oude Meesters (van 7 x 6 cm) met een beschrijvende tekst op de achterkant, die alleen in Nederland zijn uitgegeven zonder album (zie pag. 8). In deze gids is ook vermeld dat alleen in Nederlands Indië in 1928 nog een serie van 25 kleurenlitho's van 1½" x 2 11/16" is uitgegeven, getiteld "Dutch Scenes".

De reeks Masterpieces in Colour

De oorspronkelijke Engels-Amerikaanse reeks boekjes is gestart in 1905. De boekjes zijn in dezelfde vorm ook uitgegeven in Franse bewerking door uitgeverij Pierre Lafitte & Cie in maandelijkse uitgaven met de reekstitel "Les peintres illustrés. Artistic-bibliothèque en couleurs".

Hoeveel delen er in de reeks Masterpieces in Colour in het totaal verschenen zijn is niet bekend. We hebben er tot nu toe 50 gevonden. In een lijst van de uitgever: Velasquez, Reynolds, Turner, Romney, Greuze, Botticelli, Rossetti, Bellini, Fra Angelico, Rembrandt, Leighton, Raphael, Holman Hunt, Titian, Millais, Carlo Dolci, Gainsborough, Tintoretto, Luini, Franz Hals, Van Dyck, Leonardo da Vinci, Whistler, Rubens, Vigée le Brun, Burne-Jones, Holbein, J.F. Millet, Memlinc, Albert Dürer, Fragonard, Constable, Raeburn, Chardin, Boucher, Watteau, Murillo, John S. Sargent "and others". Daarnaast hebben wij nog gevonden: Ingres, Corot, Hogarth, Perugino, Delacroix, Van Eyck, Filippo Lippi, Gérôme, Watts, Meissonier, Raeburn en Lawrence.

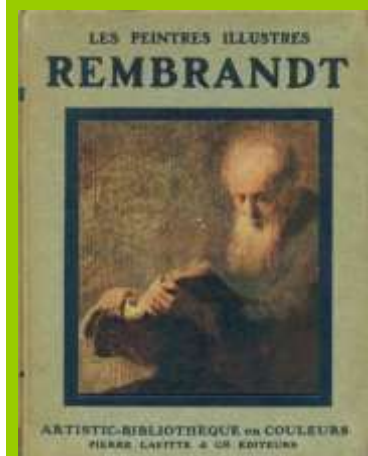

In het zeer behoudende Engeland werden aan het begin van de 20e eeuw moderne 19^e-eeuwse schilders die nu wereldberoemd zijn, zoals de Franse impressionisten en Van Gogh, (nog) niet tot de "meesters" gerekend.

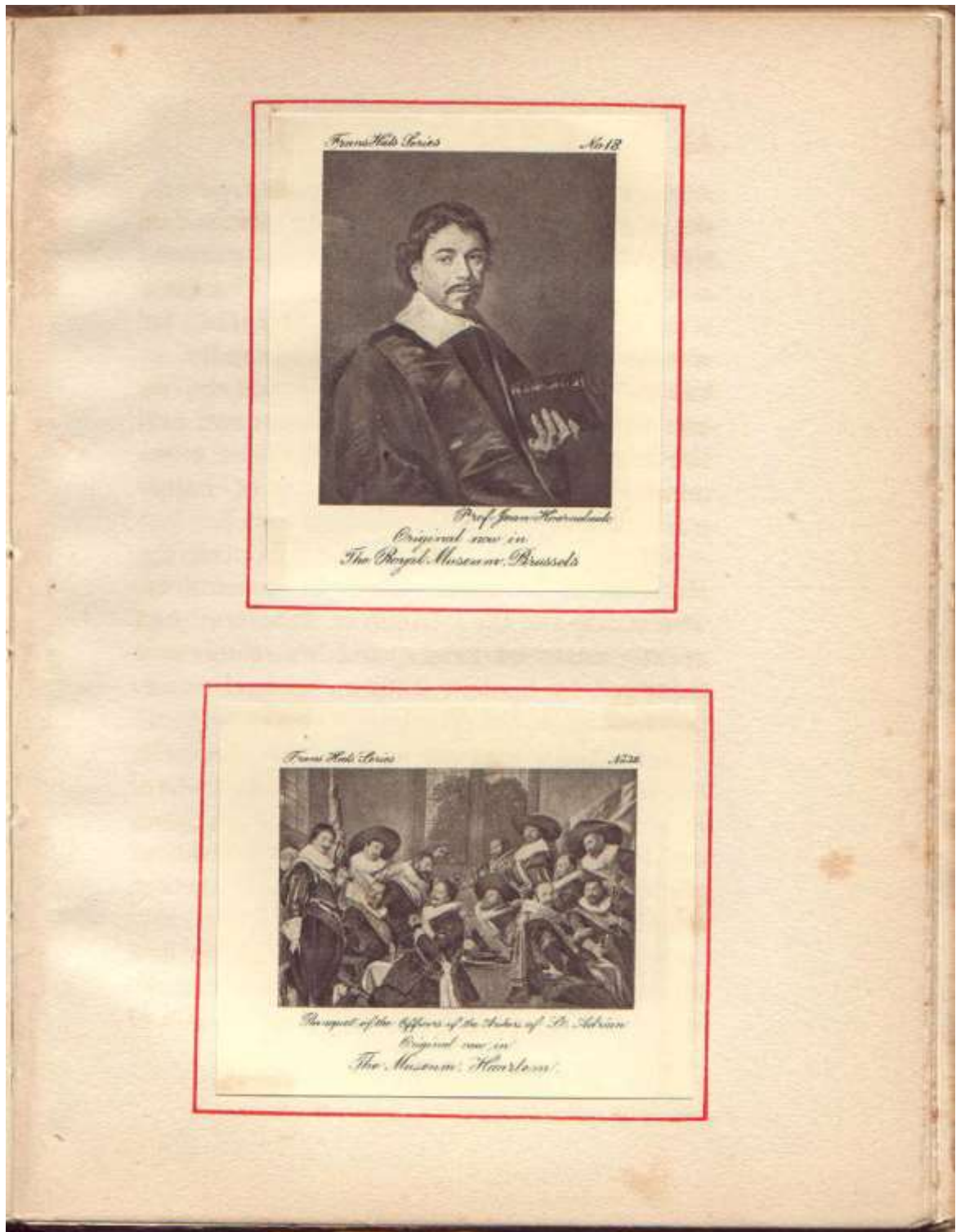
Dante Gabriel Rossetti (1828-1882), van Siciliaanse afkomst maar geboren en getogen in Engeland, is medegrondlegger van de in Engeland zeer gewaardeerde stroming van de pre-rafaellieten.

De Franse uitgave startte enkele jaren na de Engelse en begon chauvinistisch met een Franse klassieker, Vigée le Brun.

Opmerkelijk is dat de Franse redacteur andere afbeeldingen koos dan in de oorspronkelijke Engelse uitgave gebruikt waren.

Een plaatjespagina uit Franz Hals op ware grootte.

In elk boekje beginnen de plaatjes met een portret van de meester op een aparte blad. Daarna vervolgen de plaatjes in een onverklaarbaar wisselende volgorde met 1 of 2 op een blad.

ARDA01 Rembrandt

Dit Engelstalige kunstboekje uit de reeks "Masterpieces in colour" is origineel geen album, maar is voor de firma Ardath tot album gemaakt door er bladen met opgeplakte plaatjes aan toe te voegen. Zie de inleiding.

80 pagina's vanaf het eerste schutblad, exclusief 8 bladen met aan een zijde een kleurenlitho en 26 bladen met in het totaal 40 opgeplakte zwart-wit plaatjes. Tekst gedeeltelijk geschreven door Jozef Israëls.

Prijs: gratis inclusief ingeplakte plaatjes tegen inlevering van de complete serie plaatjes.

Kenmerken

De uitvoering van deze drie merkwaardige boekjes is beschreven in de inleiding.

De boekjes zijn van groot pocketformaat (circa 15 x 20 cm) met stijve kaft en kartonnen rug, geheel beplakt met goedkoop grauwbrown papier, met eenvoudige titelopdruk in ruwe handgesneden letters. Op de voorkaft is een van de kleurenlitho's uit het boekje in uitgesneden vorm opgeplakt. De rugtitel is van beneden naar boven gezet, zoals in Engeland gebruikelijk was.

Het originele boekje bevatte 8 tussengeplakte bladen van kunstdrukpapier met elk een kleurenlitho. Toegevoegd zijn 26 bladen eenzijdig bedrukt met een of twee rode

kaders voor het inplakken van losse plaatjes. De plaatjes zitten zonder duidelijke reden niet in de volgorde van de nummering. Het eerste plaatje is steeds een zelfportret van de schilder.

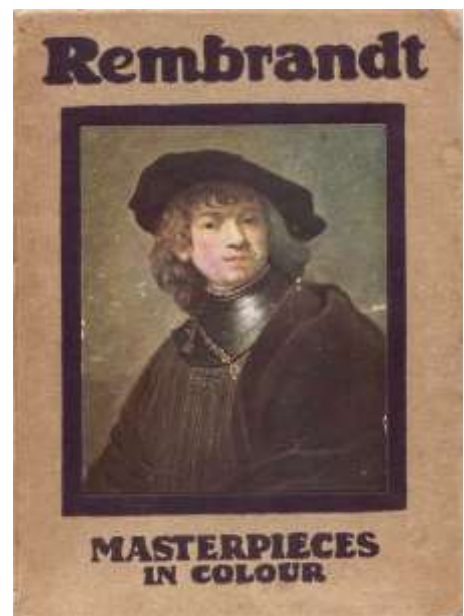
De plaatjes zijn zwart-wit reproducties van kunstwerken, aangeduid met "fotographures" (lichtdruk lithografie, beter bekend als heliografie). De plaatjes van het formaat 2½ x 3 inch (63 x 76 mm) zijn gedrukt op dun papier met ruime kaders. De opdruk op de voorzijde "Rembrandt series" en de omschrijving van het kunstwerk is niet vertaald. Boven de afbeelding is ook het nummer van het plaatje gedrukt. De verschillende reclameteksten op de achterzijde van de in Nederland verspreide plaatjes zijn wel vertaald en onderaan is "Holland" toegevoegd. Ook de reekstitel "Masterpieces in colour" is vertaald als "Meesterstukken in kleuren". Alle plaatjes zijn staand gemaakt, ook als de afbeelding liggend is. Voor een afbeelding van de plaatjes zie pagina 4.

De plaatjes zijn doorlopend genummerd 1 tot 40. Ze zijn echter in sterk afwijkende volgorde in het boekje gevoegd: 17, 2 – 3, 4 – 5, 8, 15 – 16, 17, 14, 6 – 12, 10 – 11, 1 – 9, 13 – 21, 32, 31, 23 – 24, 20 – 22, 18, 19, 27 – 28, 29 – 30, 26, 39 – 40, 36, 35, 25, 33 – 34, 37 – 38.

Inhoud

Het titelblad vermeldt dat het boekje is geschreven door de Nederlandse kunstenaar Josef (Jozef) Israëls (1824 – 1911), een belangrijk vertegenwoordiger van de Haagse school die sterk beïnvloed was door Rembrandt en diverse kleine studies over hem schreef. Het eerste deel van het boekje is echter een anonieme "Editorial introduction" (p. 9 – 42), gevolgd door "Een appreciatie van de schilderijen van Rembrandt in Amsterdam" door Josef Israëls, voltooid in het "Rembrandtjaar" 1906, het 300^e geboortjaar van Rembrandt. De originele tekst van Jozef (met z) Israëls is verschenen in De Gids, Jaargang 70, deel 3, 1906 (p. 1 – 13).

N.B. De later in Engeland uitgegeven versie met toegevoegde plaatjesbladen wijkt af van alle andere, doordat de tekst "MASTERPIECES IN COLOUR" op de voorkant is vervangen door het woord "ALBUM". Waarschijnlijk is dit een herdruk van het uitverkochte boekje speciaal gemaakt voor Ardath.

ARDA02

Franz Hals

Dit Engelstalige kunstboekje uit de reeks “Masterpieces in colour” is origineel geen album, maar is voor de firma Ardath tot album gemaakt door er bladen met opgeplakte plaatjes aan toe te voegen. Zie de inleiding.

80 pagina's vanaf het eerste schutblad, exclusief 8 bladen met aan een zijde een kleurenlitho en 26 bladen met in het totaal 40 opgeplakte zwart-wit plaatjes. Tekst Edgcumbe Staley.

Prijs: gratis inclusief ingeplakte plaatjes tegen inlevering van de complete serie plaatjes.

Kenmerken

Voor de beschrijving van de kenmerken van dit boekje en de plaatjes zie de pagina hiervoor. Dit boekje is op dezelfde wijze uitgevoerd.

De opdruk op de voorzijde van de plaatjes luidt: “Frans Hals series”, waarbij de voornaam wel correct gespeld is; op de achterzijde is de naam niettemin weer verkeerd gespeld. Het eerste ingeplakte plaatje (No. 21) “The artist and his wife” is gemaakt van hetzelfde schilderij als kleurenplaat IV. In dit deeltje komen zowel liggende als staande plaatjes voor.

Voor een afbeelding van de plaatjes zie pagina 3.

De plaatjes zijn doorlopend genummerd 1 tot 40. Ze zijn in sterk afwijkende volgorde in het boekje gevoegd: 21, 2 – 1, 6 – 7, 12 – 17, 16 – 5, 11 – 10, 4 – 3, 15, 8 – 14, 19, 13, 18 – 20, 22 – 23, 26, 20 – 28, 27 – 35, 33, 37, 38 – 32, 36, 39 – 40, 31, 30, 24 – 25, 9, 34.

Inhoud

Dit boekje is door één Engelse auteur geschreven. Dit werkstuk is een fraai voorbeeld van “recycling”. Er is onmiskenbaar gebruik gemaakt van een Duitse uitgave; de tekst staat vol met verduitsde namen en termen. Dit verklaart ook de foutieve, Duitse spelling van de voornaam van Frans Hals als “Franz”. Zo wordt “De nar” op pagina 54 en 55 geschreven als “Der Naar” – compleet met de Duitse hoofdletter aan het begin van een zelfstandig naamwoord – en de “vele deernen” op pagina 73 als “viele deerne”. Met veel (oud) Hollandse termen weten de schrijver en/of zetter geen raad. Meervoud wordt steeds met een “s” gemaakt en het wemelt van de spelfouten; bijvoorbeeld “Mijnheers and Mevrouws” op pagina 37, en de kroegen op pagina 73 waar de deernen zich ophouden worden “Kraegs”.

De tekst is evenwel niet onverdienstelijk, ook al geeft de schrijver er hier en daar blijk van de “meesterstukken” niet goed te kennen. Zo suggereert hij dat “Rommel-pot-spelers” mogelijk “Drinks all round !” betekent. (Een litho van “De rommelpot naar Frans Hals” is te zien als plaatje 29 van de serie bruintjes “Uit oude tijden”.)

ARDA03 Rubens

Rubens Masterpieces in colour. With Compliments from the Ardath Tobacco Company Ltd. Circa 1915

Dit plaatjes voor dit album zijn uitgegeven in Engeland (State Express Cigarettes) en in Nederlands Indië (Splendo Cigarettes). Zie de inleiding.

De oorspronkelijke uitgave van het boekje in de serie Masterpieces in colour is van voor de Eerste Wereldoorlog. Het jaartal van deze aangevulde uitgave als albumpje kan met zekerheid op circa 1915 gesteld worden. Meerdere plaatjes zijn van werken die zich in de Hermitage in St. Petersburg bevinden. In het boekje wordt de stad nog St. Petersburg genoemd, maar op de plaatjes Petrograd, de naam die de stad had van 1914 tot 1924. In 1917 stopte de uitvoer uit Engeland als gevolg van de zeeblokkade.

80 pagina's vanaf het eerste schutblad, exclusief 8 bladen met aan een zijde een kleurenlitho en 23 bladen met in het totaal 30 opgeplakte zwart-wit plaatjes.

Met voorin een ingeplakt vel: "With Compliments from the Ardath Cigarette Company Ltd. Sole manufacturer of Splendo Cigarettes.", zie de volgende pagina.

Prijs: gratis inclusief ingeplakte plaatjes tegen inlevering van de complete serie plaatjes.

De plaatjes zijn doorlopend genummerd 1 – 30. Ze zijn weer in sterk afwijkende volgorde in het boekje gevoegd: 19, 1 – 3, 2 – 14, 4 – 18, 5, 6, 7, 8, 9 – 21, 10 – 26, 11 – 28, 12 – 30, 13, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 29.

Kenmerken

Voor de beschrijving van de kenmerken van dit boekje en de plaatjes zie de pagina ARDA01.

Ook dit boekje heeft weer 80 pagina's. De plaatjes zijn weer 2½" x 3" (63 x 76 mm). Ze hebben een andere opdruk op de achterkant dan de eerste twee series. De reclametekst is anders, en in de uitgave voor de Indische markt is onderaan niet Holland, maar "D.E.I." (Dutch East Indies) gedrukt. "Photographures" is gewijzigd in de Nederlandse spelling "fotogravures".

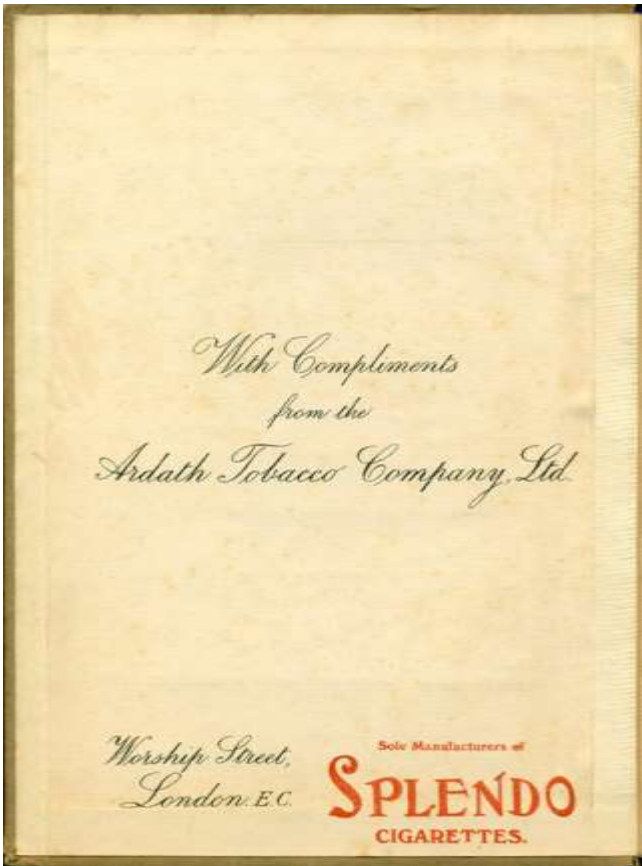
Inhoud

De schrijver van dit boekje S.L. Bensusan is een kunsthistoricus met kennis van zaken. Hoogst opmerkelijk is echter de navolgende beschouwing van "de Nederlanders" en specifiek van de vrouwen in Rubens' werk:

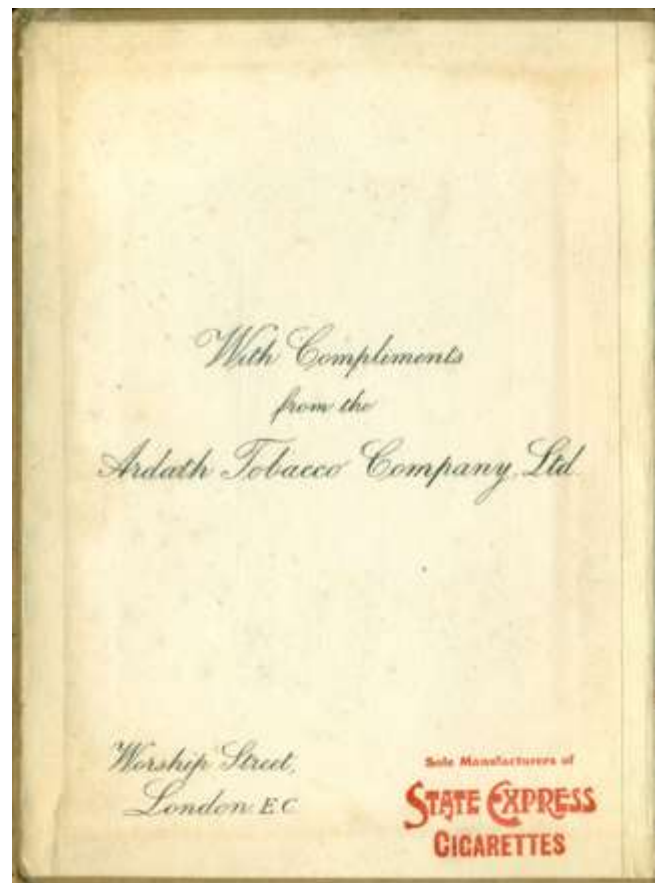
He filled his canvas with the types he saw around him, and while nobody will dispute the virtue of the Netherlands, there will be few found to assert that it produced the Latin type of womanhood. The people of the Netherlands do not belong to the Latin races ; that is why they did not respond earlier to the Renaissance, that is why they look at what seems to be their worst rather than their best in some of Ruben's most ambitious works.

Plaatje 1. De Annunciatie
Op ware grootte

Het ingeplakte voorblad in de Nederlands-Indische uitgave van het Rubens album.

Het voorblad in hetzelfde album in de uitgave voor de Engelstalige markt.

Vorkant en achterkant van het eerste plaatje uit de serie van 25 bruingedrukte losse plaatjes "Hollandsche Oude Meesters" (70 x 60 mm), alleen uitgegeven in Nederland. Voor de complete serie konden 3 vergrote reproducties op passe-partout verkregen worden, waarbij de plaatjes afgestempeld geretourneerd werden. Hierna verscheen nog een tweede serie van eveneens 25 plaatjes, genummerd 26 – 50 waarop weer 3 reproducties verkregen konden worden.